

1 เดือน สงครามอิสราเอล-ฮามาส กระทบเศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจไทยอย่างไร

พัฒนาการของสงครามระหว่างอิสราเอล-ฮามาสที่ดำเนินมาเป็นระยะเวลากว่า 1 เดือนยกระดับความรุนแรงมากขึ้นต่อเนื่องแต่ยังไม่ขยายวงกว้าง และจนถึงขณะนี้ยังไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยมากนัก แต่สถานการณ์ยังคงมีความไม่แน่นอน นับเป็นความเสี่ยงใหม่ของเศรษฐกิจโลกในระยะข้างหน้าที่ต้องจับตาและประเมินผลกระทบในระยะยาว ขณะเดียวกันก็เป็นทั้งประเด็นท้าทายและโอกาสของไทยด้วย

นายพูนพงษ์ นัยนาภากรณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (สนค.) เปิดเผยว่า สงครามระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มฮามาสชาวปาเลสไตน์ที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อ 7 ต.ค. 66 ถือเป็นสงครามครั้งใหญ่ที่สุดของทั้ง 2 ฝ่ายในรอบ 50 ปี โดยเริ่มจากปฏิบัติการทางทหารของกลุ่มฮามาสในชื่อ Al Aqsa Flood ทำการยิงขีปนาวุธโจมตีเป้าหมายทางทหารของอิสราเอล และส่งกองกำลังติดอาวุธเข้าไปโจมตีหลายเมืองทางตอนใต้ของอิสราเอล จนทำให้อิสราเอลประกาศเข้าสู่ภาวะสงครามและเริ่มปฏิบัติการโจมตีตอบโต้อย่างรุนแรงในพื้นที่ฉนวนกาซา ซึ่งสงครามดังกล่าวดำเนินมาเป็นระยะเวลากว่า 1 เดือนแล้ว และยังไม่มีความชัดเจนว่าจะยุติลง แต่ปฏิบัติการของอิสราเอลกลับยกระดับเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยขณะนี้อยู่ในขั้นที่ 2 ซึ่งเน้นปฏิบัติการภาคพื้นดินเพื่อกวาดล้างฐานที่มั่นของกลุ่มฮามาส สร้างความสูญเสียด้านมนุษยธรรมไปแล้วมหาศาล จนนำไปสู่การแสดงท่าทีต่อต้านของนานาชาติ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาหรับที่สะท้อนความเปราะบางของความสัมพันธ์ของประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลาง จนทำให้หลายฝ่ายกังวลว่าสงครามครั้งนี้ อาจลุกลามบานปลายไปเป็นความขัดแย้งในระดับภูมิภาค เพราะในเวลาเดียวกันนี้ ก็ปะทะกันบริเวณพรมแดนอิสราเอลที่ติดกับซีเรียและเลบานอนจากกลุ่มติดอาวุธที่สนับสนุนโดยอิหร่านด้วย ซึ่งหากสงครามลุกลามบานปลายจริงก็ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก รวมทั้งเศรษฐกิจไทยอย่างแน่นอน เพราะบริเวณพื้นที่ความขัดแย้งนี้ใกล้กับแหล่งพลังงาน ทั้งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งเส้นทางการขนส่งที่สำคัญของโลก

สงครามอิสราเอล-ฮามาสไม่ได้ส่งผลกระทบรวดเร็วและรุนแรงต่อเศรษฐกิจโลกเหมือนกับสงครามรัสเซียยูเครนที่เกิดขึ้นเมื่อปีก่อน เป็นเพราะอิสราเอลและปาเลสไตน์ไม่ได้มีบทบาทต่อเศรษฐกิจโลกมากนัก โดยจนถึงขณะนี้ผลกระทบของความขัดแย้งต่อตลาดสินค้าโภคภัณฑ์ทั่วโลกยังมีจำกัด ราคาน้ำมันโดยรวมเพิ่มขึ้นประมาณ 6% ขณะที่ราคาสินค้าเกษตร โลหะส่วนใหญ่ และสินค้าโภคภัณฑ์อื่น ๆ แทบจะไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการประเมินของธนาคารโลก¹ หากสถานการณ์ยังคงดำเนินต่อไปในลักษณะนี้ ราคาน้ำมันในช่วงที่เหลือของปีนี้ คาดว่าจะอยู่ที่ระดับเฉลี่ย 90 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่ส่งสัญญาณยึดเยื่อ ทำให้หลายหน่วยงานด้านเศรษฐกิจต่างกังวลถึงกระทบในระยะต่อไป กรณีที่พันธมิตรของทั้งสองฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดย Bloomberg Economics² ประเมินฉากทัศน์ของสงครามในครั้งนี้ออกเป็น 3 กรณี ได้แก่ (1) สงครามจำกัดวง (Confine war) การสู้รบจำกัดอยู่ในอิสราเอลและปาเลสไตน์ ความกังวลต่อตลาดโลก อาจทำให้ราคาน้ำมันปรับตัวขึ้นเล็กน้อยประมาณ 3-4 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล แต่ผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจโลกจะน้อยมาก (GDP โลกลดลงเพียง 0.1%) (2) สงครามตัวแทน (Proxy war) ความขัดแย้งลุกลามไปยังประเทศข้างเคียง คือซีเรียและเลบานอน ซึ่งเป็นที่ตั้งของกองกำลังติดอาวุธที่สนับสนุนโดยอิหร่าน ทำให้ความขัดแย้งกลายเป็นสงครามตัวแทนระหว่างอิสราเอลและอิหร่าน ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนกลุ่มฮามาส ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองในหลายประเทศในภูมิภาค กรณีนี้อาจทำให้ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นประมาณ 10% หรือ 8 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล กระทบการเติบโตของเศรษฐกิจโลกให้เติบโตลดลง 0.3% และทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้น 0.2% และ (3) สงครามทางตรง (Direct war) สงครามโดยตรงระหว่างอิสราเอลและอิหร่าน (ร่วมด้วยชาติอาหรับอื่น ๆ) อาจมีการโจมตีโครงสร้างพื้นฐานน้ำมันในภูมิภาค การปิดช่องแคบฮอร์มุซของอิหร่าน ซึ่งเป็นช่องทางขนส่งน้ำมันที่สำคัญ และอาจเกิดความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ ที่สนับสนุนอิสราเอลกับจีนและรัสเซียที่พยายามสร้างความสัมพันธ์กับอิหร่าน ซึ่งจะทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วที่ 64 ดอลลาร์

¹ Commodity Markets Outlook October 2023 (World Bank)

² Wider War in Middle East Could Tip the World Economy Into Recession (Bloomberg Economics)

สหรัฐต่อบาร์เรล หรือสูงถึงระดับ 150 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล จะส่งผลให้เศรษฐกิจโลกเติบโตลดลง 1% และอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้น 1.2%

ผอ.สนค. ระบุว่า จากแนวโน้มสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มองว่าสงครามในครั้งนี้อาจยืดเยื้อ โดยน่าจะคาบเกี่ยวในกรณีสงครามจำกัดวงและกรณีสงครามตัวแทน แต่มีโอกาสน้อยที่จะยกระดับความรุนแรงไปจนถึงกรณีที่เกิดสงครามโดยตรงระหว่างอิสราเอลกับอิหร่าน เนื่องจากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาแต่ละประเทศต่างก็อยู่ในภาวะอ่อนแอจากวิกฤตเศรษฐกิจต่าง ๆ ทำให้ไม่น่าจะต้องการเข้าสู่ภาวะสงคราม นอกจากนี้ท่าทีของสหรัฐฯ และพันธมิตรในยุโรปที่แม้จะสนับสนุนอิสราเอลในการโจมตีฮามาสเพื่อป้องกันตัวเอง แต่ก็พยายามหาหรือผู้นำหลายชาติอาหรับที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางยุติความขัดแย้ง และให้ความสำคัญกับการคุ้มครองพลเรือนชาวปาเลสไตน์ ขณะเดียวกันท่าทีของประเทศตะวันออกกลางในกลุ่มประเทศ OPEC ซึ่งเป็นผู้ส่งออกน้ำมันหลักของโลก ก็ไม่ได้มีแนวโน้มออกมาตราการคว่ำบาตรการส่งออกน้ำมันไปยังประเทศที่สนับสนุนอิสราเอลเหมือนอย่างที่เคยเกิดขึ้นในสงครามอาหรับ-อิสราเอล หรือสงครามยเมคิப்புในปี ค.ศ. 1973

สำหรับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยจากความขัดแย้งในครั้งนี้ต้องพิจารณาเป็นฉากทัศน์เช่นกัน ซึ่งกรณีที่สงครามไม่ขยายวงหรือไม่ยกระดับความรุนแรงจากระดับปัจจุบันมากนัก ผลกระทบทางตรงต่อเศรษฐกิจไทยค่อนข้างจำกัด เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศระหว่างไทยกับอิสราเอลและระหว่างไทยกับปาเลสไตน์ รวมกันอยู่ในระดับต่ำ เพียงประมาณ 0.2% ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศโดยรวมของไทย โดยขณะนี้ด้านการขนส่งสินค้าเข้า-ออกจากอิสราเอลก็ยังไม่กระทบมาก เนื่องจากท่าเรือส่วนใหญ่ของอิสราเอลยังเปิดดำเนินการตามปกติ เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวที่มีสัดส่วนเพียงประมาณ 1% ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด รวมทั้งด้านการลงทุนก็ไม่มีการลงทุนโดยตรงจากทั้ง 2 ประเทศคู่ขัดแย้ง ขณะที่ผลกระทบทางอ้อมต่อการเพิ่มขึ้นของราคาพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อเงินเฟ้อ ณ ขณะนี้ ก็ยังไม่เห็นผลกระทบดังกล่าวชัดเจนเช่นกัน เพราะราคาน้ำมันในตลาดโลกที่เพิ่มขึ้นสูงสุดในช่วงแรกของสงครามนั้น ก็ยังต่ำกว่าระดับสูงสุดในเดือน ก.ย. 66 รวมทั้งค่าเงินบาทที่ผันผวนและอ่อนค่าลงในช่วงแรกตามการเพิ่มขึ้นของราคาสินทรัพย์ปลอดภัยอย่างเงินดอลลาร์สหรัฐและทองคำ เนื่องจากปัจจัยด้านจิตวิทยาที่กังวลผลกระทบของสงครามเท่านั้น ดังนั้น จากการประเมินทิศทางสงครามและผลกระทบในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาจึงน่าจะเชื่อได้ว่า กรณีที่การสู้รบยังดำเนินต่อไปแบบจำกัดวงอยู่ในฉนวนกาซาและบริเวณพรมแดนอิสราเอลกับซีเรียและเลบานอนนั้น ก็ไม่น่าจะมีผลกระทบรุนแรงอย่างมีนัยสำคัญ หรือส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจไทยโดยรวมมากนัก

อย่างไรก็ตาม ยังมีบางประเด็นที่ยังน่าเป็นห่วง คือ ประเด็นด้านแรงงาน เนื่องจากอิสราเอลเป็นประเทศที่มีแรงงานไทยไปทำงานมากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 รองจากไต้หวัน โดยแรงงานจำนวนกว่า 26,000 คน³ ที่ทำงานอยู่ในอิสราเอลอาจได้รับผลกระทบจากสงครามและว่างงานลงอย่างฉับพลัน ซึ่งประเด็นนี้ภาครัฐอาจต้องมีมาตรการช่วยเหลือรองรับที่เหมาะสม นอกจากนี้ หากสงครามยกระดับรุนแรงในพื้นที่อิสราเอล หรือประเทศรอบ ๆ อิสราเอล จนทำให้ภาคการผลิต การขนส่งเกิดการหยุดชะงัก และนำไปสู่การชะลอตัวทางเศรษฐกิจ ก็อาจทำให้การส่งออกสินค้าบางรายการที่มีอิสราเอลเป็นตลาดส่งออกสำคัญส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบอยู่บ้าง อาทิ เครื่องประดับ (เพชร) ไฟเบอร์บอร์ด ทุ่นกำบัง และรถยนต์ยนต์นั่ง รวมทั้งสินค้านำเข้า อาทิ เพชร และปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ที่ไทยนำเข้าจำนวนมากจากอิสราเอล ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงต้องเริ่มมองหาตลาดส่งออกหรือแหล่งนำเข้าอื่น ๆ ทดแทนให้มากขึ้น เพื่อเตรียมรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น หากสงครามขยายวงไปสู่ระดับภูมิภาค ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมน่าจะรุนแรงพอสมควร เพราะกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางเป็นทั้งตลาดส่งออกที่มีศักยภาพ และเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญของไทยหลายรายการ ดังนั้นจึงต้องติดตามพัฒนาการของสงครามอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้เตรียมมาตรการรองรับได้อย่างทันที่

โดยสรุป ในระยะสั้นช่วง 1 เดือนหลังเกิดสงครามมานี้ เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยอาจยังไม่ได้รับผลกระทบมากนัก แต่การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนอาจต้องใช้เวลาอีกสักกระยะ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าความขัดแย้งจะมีระยะ

³ จำนวนแรงงานไทยที่ยังคงทำงานอยู่ในต่างประเทศ ณ เดือนกันยายน 2566 (กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน)

เวลานานเพียงใด เหตุการณ์จะรุนแรงแค่ไหน จะขยายไปยังส่วนอื่น ๆ ของภูมิภาคหรือไม่ และถึงแม้ว่าสงครามจะไม่ได้ยกระดับขยายวงสู่ระดับภูมิภาค แต่สงครามที่ยืดเยื้อในพื้นที่ซึ่งมีภูมิหลังความขัดแย้งกันมายาวนาน อีกทั้งยังเป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก จะยิ่งเป็นการสร้างความตึงเครียดด้านภูมิรัฐศาสตร์และการแบ่งขั้วเศรษฐกิจการค้าโลกให้ขยายวงกว้างขึ้น ซึ่งจะเป็นการซ้ำเติมภาวะเปราะบางและแนวโน้มการฟื้นตัวของเศรษฐกิจการค้าโลกในระยะข้างหน้าด้วย

ผอ. สนค. กล่าวทิ้งท้ายว่า ที่ผ่านมาเมื่อเกิดความขัดแย้งของประเทศต่าง ๆ กลับเป็นโอกาสแสวงหาช่องทางการค้าและการลงทุนของไทย ในฐานะประเทศที่วางตัวเป็นกลางเหนือความขัดแย้ง เช่น สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ไทยได้รับผลประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตจากสหรัฐฯ จากจีนมาไทย และยังมีโอกาสส่งออกสินค้าทดแทนเข้าไปในตลาดคู่ขัดแย้ง เช่นเดียวกับกรณีเกิดความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครนที่สร้างความไม่มั่นคงทางด้านอาหารทั่วโลก ก็ทำให้ไทยได้รับอานิสงส์จากความต้องการซื้อสินค้าเกษตรและอาหาร ดังนั้น เหตุความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและกลุ่มฮามาสในครั้งนี้ ที่แม้ไทยยังไม่ได้รับผลกระทบทางตรง แต่ภาพรวมของสงครามสงครามในภูมิภาคดังกล่าวก็มีส่วนบั่นทอนความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนในภูมิภาคตะวันออกกลาง จึงถือเป็นโอกาสในการสร้างความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน รวมทั้งผลักดันสินค้าไทย เช่น อาหารฮาลาล กับกลุ่มประเทศมุสลิมอื่น ๆ ทดแทนได้

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กระทรวงพาณิชย์
6 พฤศจิกายน 2566